



NY RIKTNING FÖR VÄSTMANLAND

Ett tryggare och rikare liv
för länets äldre

Gruppmedlemmar:

Felix Lundqvist, sammankallande

Anne-Christine Ahl

Camilla Runerås

Jonas Cronert

Linda Söder-Jonsson

Niclas Bergström

Innehållsförteckning

Inledning och uppdrag	3
Begränsningar	3
Ett värdigt åldrande som målet	4
Pensionen	4
Ett hållbart arbetsliv för äldre	5
En meningsfull fritid	6
Bostäder för en ny generation	7
Förebyggande insatser	9
Digitalisering och välfärdsteknik	10
Delaktighet och inflytande	11

Inledning och uppdrag

Sverige står inför en demografisk utveckling som kommer att medföra både utmaningar och möjligheter för samhället. Enligt SCB:s befolkningsprognos kommer Västmanland fram till 2033 att se drastiska befolkningsförändringar bland gruppen 80+ och äldre med en populationsökning för kategorin på 33,7%. På samma gång förväntas gruppen 0-19 åringar minska med -6,7%, gruppen 20-66 år öka med 1,5% och gruppen 67-79 öka med 2,6%.

Allt fler äldre kommer leva allt längre samtidigt som den kommande generationens äldre både har med sig mer ekonomiska tillgångar, en högre utbildningsgrad och bättre förutsättningar för att leva ett aktivare liv än tidigare generationer. Å andra sidan förväntas den äldsta ålderskategorin också leva med multisjukdom en större del av sina sista år vilket medför ökade omvårdnadsbehov i samhället. Detta ställer den socialdemokratiska äldrepolitiken inför en tydlig balansgång i hur samhällets resurser ska investeras och inför risken att vissa behov bland de äldre premieras före andra.

I detta arbete vill vi därför betona en så bred aspekt som möjligt med ett värdigt åldrande som målet. Därför fokuserar vi på flera viktiga områden, såsom äldres privatekonomi, möjligheten att arbeta längre, boendesituationen, tillgången till kultur och fritid, äldres delaktighet, rätten till en trygg ålderdom samt digitala lösningar och förebyggande vård som en del av vårdpolitiken. Vår utgångspunkt är att genom att ta tillvara på en frisk ålderdom och främja förebyggande vård och digitala lösningar idag, kan vi minska många av de negativa konsekvenserna av en försämrad hälsa imorgon.

Begränsningar

I detta arbete har vi fokuserat på politik som kan hjälpa socialdemokratin att ta tillvara på den kommande demografiska utvecklingen där allt fler kommer leva allt längre.

Arbetet utgår från att skapa förutsättningarna för ett värdigt åldrande och underbetonar därför medvetet äldreomsorgsområden då detta enbart berör cirka 20% av den äldre populationen som vi i detta arbete definierar som ålderskategorin 60+. En orsak till denna avgränsning är för att inte krocka med andra politikutvecklingsarbeten som säkerligen kommer betona vikten av förbättrad äldreomsorg, förbättrad arbetsmiljö, ett stärkt ledarskap, högre löner och finansieringen av dessa förslag på ett mer nyanserat sätt än vi hinner med. En annan orsak är för att detta arbete inte ska avsmalna till allt för många kommunpolitiska lösningar och resonemang.

Ett värdigt åldrande som målet

Pensionen

Det pratas ofta om riskerna som kommer med en åldrande befolkning, om konsekvenserna av att allt fler kommer leva allt längre med multisjukdom och de belastningar för samhällsinstitutionerna som förväntas med denna utveckling. Uppsidan av en population som lever allt längre glöms bort i samtal som gärna pratar *om* äldre, och inte *för* ett värdigt åldrande. För första gången i historien har vi en växande grupp som, om det ges rätt förutsättningar, kan bli en resurs för samhället. Med sina bra hälsovanor och utbildningsbakgrund har de bättre förutsättningar att delta i och bidra till samhällsutvecklingen en allt längre del i livet än tidigare generationer av äldre. Den offentliga, ideella och privata sektorn kommer få ännu mer att göra när allt fler kommer stå på andra sidan arbetslivet med många år kvar tills att ålderdomen hindrar oss från att fullt ut delta i samhällslivet. Med detta kommer också ekonomiska möjligheter, då mer fritid tillsammans med möjligheter att konsumera leder både till ökad tillväxt och delaktighet. Därför menar vi att den viktigaste politiska uppgiften inom äldreområdet är att skapa rätt förutsättningar för ett delaktigt liv. Samtidigt kvarstår ett av de största hindren – den ekonomiska ojämlikheten, socialdemokratins främsta fiende.

Den relativa fattigdomen drabbar idag mer än var tionde pensionär, störst är problemet bland ensamstående pensionärer och i synnerhet bland ensamstående kvinnor. Mer än var tredje ensamstående kvinna över 80 år hade 2022 en låg ekonomisk standard, motsvarande för ensamstående män var strax över 17%. För ensamstående kvinnor 65 - 79 motsvarade det var fjärde kvinna och var femte man i samma ålderskategori¹. Fattigdomsforskningen är överens om att fattigdom ökar risken för utsatthet inom en rad olika områden av livet och påverkar både förutsättningarna för välbefinnande, hälsa och levnadslängd negativt. Därtill går det ut över sociala aspekter av äldres liv och kan i värsta fall leda till social exkludering. Vilket gör fattigdomsfrågan till det absolut största hotet mot ett värdigt åldrande.

Detta problem har uppstått i och med att den allmänna pensionen inte räcker till och enligt rapporten *Vem klarar sig på en allmän pension idag?* från SPF och SKPF har 72 % av pensionärerna statliga bidrag som fyller ut deras pension. Detta beror på att sedan introduktionen av det nuvarande pensionssystemet under 90-talet har kompensationsgraden minskat från de avsedda 60 %² av slutlönen till att 2022 motsvara 44 % . För att kompensera för detta har delar av LO-förbunden avsatt mer pengar till tjänstepensionen på bekostnad av löneökningar medans LO-förbund med lägre löner, ofta inom kvinnodominerade yrken, inte haft dessa kompensatoriska möjligheter och redan här växer då klyftorna bland äldre. Det är orimligt att det allmänna pensionssystemet är så pass otillräckligt att det ständigt krävs kompensatoriska åtgärder för att förhindra fattigdom. Vi menar därför att den socialdemokratiska vägen måste vara den mot ett pensionssystem som fler kan leva på.

¹ Pensionsmyndigheten (2022). Varför finns det fattiga pensionärer? s.13. [Varför finns det fattiga pensionärer - vilka är de och hur kan de bli färre? | Pensionsmyndigheten](#)

² Noaksson, S & Ståde, J. (2023). Dags för en gaspedal i pensionssystemet. En rapport från PRO, SKPF Pensionärerna och Tankesmedjan Tiden.

Därför föreslår vi:

- Att Socialdemokraterna nationellt antar en målsättning om att den allmänna pensionen ska ge pensioner motsvarande 60 % av slutlönen vid riktåldern för pensionen.
- Att Socialdemokraterna nationellt driver att beskattningen av arbete och pension ska ligga på samma nivå.
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att hela avgiften på 18,5% ska betalas in till pensionssystemet istället för den nuvarande nivån motsvarande 17,2%
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för kraftigt höjda pensionsinbetalningar under föräldraledigheten.
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för förstärkt trygghetspension för den som måste lämna arbetslivet i förtid.
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att gifta par inte behöver teckna egna efterlevandeskydd för att kunna ärva varandras pensioner.

Ett hållbart arbetsliv för äldre

I Sverige har vi en stor andel yrkesverksamma pensionärer, tre gånger fler än EU-genomsnittet. Många vill gärna arbeta vidare efter pensionsåldern och Sverige har över tid plockat bort flera legala hinder som tidigare gjort detta ekonomiskt ogynnsamt. Positiva faktorer som driver fram detta är trivsel och främst av allt om man har inflytande över sin arbetstid. Ett sätt att främja att än fler äldre kan arbeta längre är att kommunerna tar initiativ till nätverk där äldre som vill bidra frivilligt kan engagera sig i skolor, föreningar eller som mentorer för yngre generationer.

Som en följd av en åldrande befolkning kommer våra förutsättningar att delta i arbetslivet förbättras, men långt ifrån i lika utsträckning för alla yrkeskategorier. Med tiden är det sannolikt att vi kommer se fler höjningar av riktåldern för pension och att detta antagligen kommer att ske urskillningslöst för alla yrken. Detta riskerar att drabba pensionärer från riskfyllda fysiska yrken, såsom människonära yrken m.fl., allra hårdast då skaderisken i arbetslivet är högre och skadorna många gånger bärs vidare in i pensionärlivet. Det finns också stora behov av att kompensera för åldersrelaterad nedgång i arbetsförmågan. I en studie³ av personer över 60 år visade det sig att nära 57 % behöver ergonomiska hjälpmedel för att kompensera för åldersrelaterad nedgång i arbetsförmågan. Den främsta orsaken till förtidspension är att kroppen inte längre orkar med arbetet. Att inte adressera detta är kostsammare på sikt, än att investera i förutsättningarna för ett mer hållbart och hälsosamt arbetsliv.

Vi måste också se över hur vi organiserar arbetet, med en högre ålder kan nya uppgifter bli relevanta för att dels producera eller erbjuda en hög service från verksamheten där man har sin anställning utan att slita ut kroppen. Oavsett varför man väljer att jobba vidare i högre åldrar så måste vi som Socialdemokrater alltid arbeta för att främja ett hållbart arbetsliv, både före och efter man nått pensionsåldern.

³ Poliakov, O., & Tomarevska, O. (2020). Functional age and residual working capacity in pensioners. *Ageing and Longevity*, 1(1).

Därför föreslår vi:

- Att Socialdemokraterna nationellt gör robusta investeringar i arbetsmiljöverket med syfte att öka andelen arbetsmiljöinspektioner
- Att Socialdemokraterna nationellt tillsätter en utredning kring varierande riktålder för pension kopplat till olika yrkeskategorier
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att återinföra Arbetslivsinstitutet
- Att Socialdemokraterna i Västmanland arbetar för ett mentorskapsnätverk som syftar till att stötta kommunerna i att upprätta mentorskapsprogram för anställda i kategorin 60+ och främja erfarenhetsutbyte mellan mentorerna i länet
- Att de Socialdemokratiskt ledda kommunerna i länet verkar för större inflytande över sin arbetstid för personer i ålderskategorin 60+
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna i länet prioriterar ekonomiska och organisatoriska satsningar på arbetsmiljön och ser över möjligheten till ett politiskt lett arbetsmiljöutskott i kommunerna.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna arbetar för att starta seniora volontärnätverk.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna och regionen arbetar för att inkludera lärlingsplatser vid upphandlingar i syfte att främja kollektivavtal.
- Att Socialdemokraterna i Europaparlamentet arbetar för att tillåta medlemsstater att genomföra begränsning i andelen byggentreprenad-, tjänste- eller varukontrakt som eventuellt läggs ut på underentreprenad.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna utreder alternativa sätt att organisera arbetet inom kroppsligt betungande yrken i högre åldrar med syfte att tillgodose både verksamheternas behov och medarbetarnas hälsa, livskvalitet och möjlighet till ett hållbart arbetsliv.

En meningsfull fritid

Genom vårt arbete framträder det tydligt hur länet står inför två motsatta utmaningar i olika delar av regionen; å ena sidan upplever äldre i städerna en påtaglig ensamhet i större utsträckning, medan äldre på landsbygden med begränsad tillgång till aktiviteter, samtidigt åtnjuter en starkare gemenskap i lokalsamhället. För att garantera ett värdigt åldrande behöver vi därför garantera en meningsfull fritid som garanterar både möjligheten till social samvaro och möjligheten att ta del av kulturlivet oavsett vart man bor.

Att adressera ensamheten innebär att vi tacklar faktorer som negativt påverkar äldre fysiskt och psykiskt. Den som har mist någon nära riskerar att isolera sig i brist på initiativ och information om nya platser att träffa människor på. Vi ser därför ett behov av att fånga upp äldre personer som upplever ofrivillig ensamhet genom att äldreomsorgen ställer frågor om ensamhet och informerar om aktiviteter och sociala ytor att umgås vid.

Här spelar även kultur en viktig roll - genom att aktivt informera äldre om tillgängliga kulturevenemang, såsom föreläsningar, musikkvällar och konstutställningar, kan fler ges möjlighet att delta utifrån sina intressen och förutsättningar. Personal och biståndshandläggare kan spela en roll genom att sprida kunskap om dessa möjligheter i samband med vård- och omsorgsinsatser. Här ser vi också hur en samverkan mellan de kommunala pensionärsföreningarna skulle kunna komma pensionärer till gagn, där

kommunala parter kan upplysa om föreningarnas aktiviteter i samband med kommunala informationsblad eller insatser.

Parallellt med detta finns också en utmaning i att de som är i behov av samhällets stöd många gånger kan ha svårt att på egen hand ta del av kulturutbudet. Därför är det viktigt att samhället satsar på att motverka social exkludering genom att integrera kulturpolitiska aktiviteter, ytor och konst både inom äldreomsorgen, såväl som i stadsplaneringen och bostadsbyggandet. Så att äldre i alla steg i sin ålderdom kan ta del av kulturen.

För att vidareutveckla möjligheterna till en meningsfull fritid behöver kommunerna i olika utsträckning satsa mer på samverkan både inom kommunen, samt mellan äldreomsorgen och kultursektorn för att göra konst och kultur mer tillgängligt för äldre. Men också över kommungränserna för att se till att resurser nyttjas effektivare, och fler äldre kan ta del av kulturella evenemang och skapa nya relationer. Det offentliga kan även stärka ideella krafter, såsom pensionärsföreningar i lokalsamhället, genom att samarbeta kring arrangemang som kulturreSOR. Vi ser också hur Västmanlands teatern idag står för buss till enstaka föreställningar per år från länets kommuner. Vi anser att kommunerna ska kunna stå för dessa utgifter i samverkan med varandra för att tillgodose glesbygdens kulturtillgång. Genom att organisera exempelvis sportevent, museibesök, konserter och teaterföreställningar för äldre från olika delar av länet skapas inte bara tillgång till kultur, utan även nya sociala möten och relationer.

Utanför städerna organiseras sammanhållningen många gånger på ett annat sätt, i bygderna känner man ofta sina grannar och här spelar rörelser som hembygdsföreningar och bygdegårdar större roll i äldres fritid. Detta engagemang drivs ideellt av bygdens eldsjälar och från politiskt håll behövs främst ekonomiskt stöd för att stärka dessa verksamheter. Jämsides med detta borde man därför överväga ansökningsbara projektpengar för att anordna aktiviteter under tider när ensamheten är som störst; jul, påsk och nyår.

Därför föreslår vi:

- Att Socialdemokraterna arbetar på olika vårdnivåer med informationsinsatser kopplat till ensamhet.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna arbetar för att implementera 1-% regeln vid ny-, om- och tillbyggnad.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna samverkar över kommungränserna för att tillsammans upprätta gemensamma umgängesytor och arrangemang för olika äldregrupper.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna stärker den ekonomiska finansieringen av bygdegårds- och hembygdsföreningar.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna introducerar projektpengar till landsbygden för att anordna aktiviteter under tider när ensamheten är som störst.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna verkar för att etablera samverkanscenter i samarbete med civilsamhället

Bostäder för en ny generation

”Ge oss gemenskap och rimliga hyror”, så kan man sammanfatta den övergripande bilden av den bostadspolitiska efterfrågan från äldre och pensionärsorganisationer. Blickar man till våra grannländer, vars demografiska utveckling ser ut som vår, syns liknande trender i tillväxten av hyreshus och andra bostadsformer och det är ingen tvekan om att den äldre befolkningens behov kommer återspeglas än tydligare i vad som kommer att byggas i framtiden även i Sverige. I detta paradigmskifte har vi socialdemokrater nu möjligheten att arbeta proaktivt och modigt genom våra allmännyttiga bostadsbolag.

Vi ser ett tydligt behov av att börja bygga in gemenskapen i våra nyproducerade hyres- och bostadsrätter i kommunerna och att främja omgivande elementen som främjar just gemenskapskänsla. Ett sätt att göra detta på är att följa nordiska exempel där man avsätter mer yta till gemensamma umgängesytor, lekplatser och gym. Här kan vi särskilt främja boenden för äldre utan barn, belägna i gröna omgivningar nära tätort och grönområden. Ett annat vore att i de större städerna våga testa nytt genom exempelvis danska ”generationshus”, bostadshus som blandar invånare i olika åldrar och kombinerar äldreboenden, familjevänliga boenden, och ungdoms- och studentboenden⁴.

Det finns idag stora önskemål om möjligheten att flytta till en annan boendeform om vårdbehoven växer, det är en orsak till framväxten av trygghetsboenden 70+ för pigga äldre. Men både tillgången till alternativa boendeformer såväl som möjligheten att komma till ett äldreboende varierar mellan olika kommuner. Eftersom äldreomsorgen är behovsprövad och kräver stora omsorgsbehov missgynnas idag äldres flyttmönster. Detta driver upp priserna på bostadsmarknaden för alla grupper och går tvärtemot äldres egna önskan om hur de vill bo när de väl når äldre åldrar⁵. Återkommande är detta en avgörande faktor till varför villor och andra mer familjevänliga bostäder inte kan frigöras, då äldre ser hur man ekonomiskt missgynnas av att flytta från avbetalda bostäder till hyresrätter. Här tror vi att det finns en stor välfärdsreform att finna givet den demografiska utvecklingen, där man kan leverera en storskalig byggreform och producera olika boendeformer med olika grader av inbyggd funktionsanpassning riktat till äldre i svenska kommuner med syfte att bygga nya äldrevänliga bostadsområden.

Det har länge funnits en ideologisk debatt inom socialdemokratien om allmännyttans roll och hur och om vinstkravet står i konflikt med bostadsförsörjningsuppdraget. Den kommer sannolikt inte avgöras av den här rapporten, men den nya VD:n för Sveriges Allmännytta, Cathrine Holgersson, har en poäng när hon uttrycker att vinst inte står i konflikt med bostadsförsörjningen utan skapar dess förutsättning⁶. Vi ser detta som en funktionssocialistisk lösning som skapat just de högsta lägstaniåer på bostäder som vi har i

⁴ Ibler, M (2021) The House of Generations: A new housing experiment in the welfare state's Denmark. Hämtad 21 mars 2025 från: <https://ilgiornaledellarchitettura.com/2021/10/11/the-house-of-generations-a-new-housing-experiment-in-the-welfare-states-denmark/>

⁵ Kulander, M. (2013). Do the elderly move at the right time? (Licentiate dissertation, KTH Royal Institute of Technology). Hämtat från <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-121193>

⁶ Grossman, D (2024) ”Allmännyttan måste gå med vinst ” Hämtad 21 mars 2025 från: [”Allmännyttan måste gå med vinst ” – Fastighetstidningen](#)

Sverige. Däremot behöver Socialdemokraterna i kommunal maktställning ta större ansvar för att hålla nere hyrorna, både för äldre och andra boendegrupper. För just äldre är nyproducerade hyresrätter sällan en lösning när allmännyttan ska stå som avsändare, men det kan renoveringar av våra existerande bostäder vara förutsatt att de inte efterföljs av höga hyreshöjningar som så många gånger är fallet. Många äldre har bostadspolitiska behov som kräver en finansiering privatägda bostadsbolag saknar modet för och som allmännyttan inte klarar av i dess kommunalt fraktionerade tillstånd, men som ett statligt fastighetsbolag skulle ha muskler och mod att bygga oss ur. Därför menar vi att Socialdemokraterna måste fortsatt hålla denna fråga vid liv. Samtidigt har rapporter såsom Hyresgästföreningens *“Allmännytta till någon nytta?”*⁷ också påvisat att det ekonomiska läget för allmännyttan är pressat, särskilt efter inflationsökningen 2023 och att det redan innan förelåg ett behov av nya bostadspolitiska tankar. Ett sätt att minska hyresökningarna i samband med renoveringar är att införa ett ROT-avdrag även för hyresrätter. Som Hyresgästföreningens rapport påpekar skulle detta inte bara minska skillnaderna mellan upplåtelseformerna, utan också göra stödet tillgängligt för en större del av vanligt folk.

En annan viktig åtgärd är att återinföra investeringsstödet. Tidigare bidrog stödet till en kraftig ökning av byggandet av hyresrätter med lägre hyror, men det begränsades av otillräcklig finansiering och kortsiktighet. De begränsade medlen tvingade fram ständiga prioriteringar mellan projekt, vilket i sin tur minskade intresset för att ansöka om stödet. Hyresgästföreningens förslag om att återinföra investeringsstödet i form av lån i stället för bidrag löser detta problem, eftersom lån möjliggör större finansiella flöden till en lägre kostnad för staten och skattebetalarna.

I dialog med olika intressenter är det tydligt att det också finns en rad önskemål kopplat till lokaler att kunna ha aktiviteter i, tillgång till parkeringsplatser, efterfrågan av fler bostäder med enplans lösningar med mera. Detta är väldigt lokala behov och varierar kraftigt och vår rekommendation är att därför att dels inkludera pensionärsföreningarna i det lokala politikutvecklingsarbetet i arbetarekommunen, men också att i maktställning kartlägga framtidens behov om ett sådant arbete ännu ej genomförts i kommunen. En sak vi däremot starkt vill rekommendera är vikten av att tillgängliggöra våra utemiljöer. Det är viktigt att bygga om den nära utemiljön så att den blir tillgänglighetsanpassad. Fler bänkar i kommunerna så att våra äldre kan gå och vila längst längre sträckor, lägre trottoarer och en rad andra små men viktiga lösningar måste bli en del av helhetstänket där frågan som alltid leder utvecklingen av socialdemokratiska kommuner ska vara *“hur bygger vi detta med ökad tillgänglighet i åtanke?”*.

Därför föreslår vi:

- Att Socialdemokraterna nationellt fortsatt arbetar för ett statligt fastighetsbolag
- Att Socialdemokraterna nationellt överväger en storskalig byggreform med syfte att främja produktion av äldreanpassade boendeformer och nya äldreboendemodeller som kan vävas in med personcentrerad vård och hälsofrämjande insatser
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att rotavdraget ska kunna användas vid underhåll av hyresrätten.

⁷ Handberg, K. (2023) Allmännytta till någon nytta? En rapport om Allmännyttans tillstånd i små och medelstora kommuner. s 69. Hyresgästföreningen

- Att Socialdemokraterna nationellt återinför och expanderar det tidigare investeringsstödet i form av lån istället för bidrag och utöka omfattningen så att tillräckligt många bostäder ska kunna delfinansieras.
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att allmännyttan ges möjlighet att upphandla friare och ingå partnerskap med leverantörer och underleverantörer likt privata aktörer på bostadsmarknaden.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna väger in trygghetsboende 70+ och produktionen av hyresrätter med gemensamma umgängesytor som bostadspolitiska alternativ.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna tar fram en handlingsplan för hur staden ska konstrueras mer tillgängligt med trygghet, livsmiljöer, boende, gator, kommunikationer och kultur- och serviceutbud i åtanke.

Förebyggande insatser

Vikten av förebyggande insatser och vård är ett måste i syfte att minimera de potentiella riskerna med en åldrande befolkning. Ser vi till skillnader i hälsa mellan olika grupper är det tydligt att biologiska, individuella och strukturella orsaker alla spelar roll för individens förutsättningar till ett hälsosamt åldrande. Livsvillkoren har här en särskild betydelse för skillnaderna i hälsa alltså faktorer såsom uppväxt, utbildning, arbete, försörjning och boende⁸.

Med detta i beaktning ser vi därför offentligt finansierade hälsoinsatser som avgörande för att minimera skillnaderna som uppstår av skillnader i livsvillkoren och från påverkan av olika strukturella och kulturella förutsättningar. Motala kommun är ett bra exempel på hur detta kan gå tillväga, där Hälsocenter (läs hälsogym) erbjuder billig friskvård för dem som fyllt 65 år. Vi ser också hur kvinnor med invandrarbakgrund, särskilt med afrikansk bakgrund, har större behov av förebyggande politik till följd av en högre förekomst av hälsoproblem just på grund av tydliga skillnader i livsvillkoren i kombination med strukturella problem. Ett alternativ är att etablera gym eller aktivitetscenter som särskilt riktar sig till denna grupp. Ett annat är att ta efter storstädernas exempel och genomföra riktade sjukvårdskampanjer, till exempel kring hemtester för HPV. Vidare måste det betonas gällande hälsogym och större investeringar att detta är en kostnadsfrågan som många gånger kan överkommas genom att samverka över kommungränserna, samverkan är ett måste för att tillgängliggöra mer förebyggande insatser runt om i länet.

Som betonat i en tidigare del av denna rapport ser vi ett stort behov av att skapa förutsättningarna för ett hållbart arbetsliv då detta på lång sikt också har stor inverkan på vårt åldrande. I detta är matvanor och fysisk aktivitet en viktig faktor och utifrån Folkhälsomyndighetens samlade förslag⁹ finns det en del saker som vi redan idag i maktställning på kommunal- och regional nivå skulle kunna implementera. Bland annat kan vi i större utsträckning främja hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet till våra anställda som en del av att skapa hälsofrämjande arbetsplatser. Det kan exempelvis handla om

⁸ Dahlgren, G & Whitehead, M. (2007). Policies and strategies to promote social equity in health - Background document to WHO – Strategy paper for Europe. p 11.

⁹ Folkhälsomyndigheten (2017) Exempel på förebyggande och främjande folkhälsoarbete. [Exempel på förebyggande och främjande folkhälsoarbete — Folkhälsomyndigheten](#)

investeringar i gym med specialkonstruktion som innehåller komponenter som är riktade mot bland annat arbetsplatsens organisationsstruktur. Men vi delar också uppfattningen om att vi kan göra mer för att främja hälsosam kost genom subventioner, både genom kommunalt tillagade måltider och nationell incitamentspolitik.

Kvarboendepincipen har i många år format utvecklingen för den svenska äldrepolitiken och syftet har varit att "så långt som möjligt ges möjlighet att bo kvar hemma i sin ursprungsbostad så länge som de själva önskar"¹⁰. För att möjliggöra detta behövs ett allmänt bättre arbete med att nå ut kring rättigheten till bostadsanpassning. Inte minst då de allra tydligaste hälsoklyftorna förekommer bland grupper med funktionsnedsättningar och att vi genom bostadsanpassningen kan förhindra fallrisk som är ett särskilt utstickande problem. Enligt Boverket kostar en genomsnittlig bostadsanpassning 25 000 kronor per år, vilket innebär att bostadsanpassning är väldigt lönsamt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv jämfört med att komma in på ett särskilt boende. Därför borde kommunerna arbeta mer aktivt med förstärkt rådgivning och stöd inom bostadsanpassning.

Därför föreslår vi:

- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna inför kommunala hälsogym för äldre 65+.
- Att Socialdemokraterna nationellt genomför subventionering av frukt, grönsaker och fisk för att öka konsumtionen av dessa livsmedel.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna och Socialdemokraterna i Region Västmanland främjar hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet som innehåller komponenter som är riktade mot bland annat arbetsplatsens organisationsstruktur som en del av att skapa hälsofrämjande arbetsplatser.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna arbetar med förstärkt rådgivning och stöd inom bostadsanpassning.
- Att Socialdemokraterna nationellt ser över lagstiftningen kring bostadsanpassningens individualisering, med syfte att fler i samma trappuppgång kan ha möjlighet att använda samma stöd om möjligt.
- Att Socialdemokraterna i Region Västmanland arbetar med förstärkt rådgivning och stöd inom hjälpmedel.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna samverkar för att möjliggöra förebyggande insatser såsom hälsogym till grupper med större hälsobehov.

Digitalisering och välfärdsteknik

Sedan internets historia fick sin början i Sverige 1984 har mycket hänt. Digitaliseringen har inneburit en tillgång till service och tjänster utan dess like och vi kan idag inte separera den digitala sfären från det övriga samhället. Med detta har det dock uppstått utmaningar för generationerna där den digitala utvecklingen inte varit en självklarhet och bland gruppen födda på 1920- och 30-talet använder 4 av 10 inte internet och ytterligare 4 av 10 behöver hjälp eller saknar kännedom för att ta del av den digitala världen. För varje generation sjunker den digitala ovanan och 60-talisterna är den första kategorien av "äldre" där 8 av 10

¹⁰ prop. 1997/98:113

har en god digital vana enligt självuppskattningar¹¹. För att fler ska komma ikapp behöver vi fortsätta främja initiativen genom bibliotek och studiecirklar där äldre får lära sig använda mobiltelefon, surfplatta eller dator.

En betydande lösning för morgondagens kompetensbrist är robusta investeringar i välfärdsteknik som kan effektivisera omsorgen, ge äldre större självständighet och samtidigt minska belastningen på vårdpersonal. De allra flesta kommuner har idag digitala trygghetssystem och lösningar av olika slag, medan fjärr-monitorering och internetuppkopplade produktlösningar (även kallat IoT) för att hålla koll på hälsodata och öka säkerheten för äldre är på ingång. Dessa tekniska lösningar möjliggör snabbare insatser vid olyckor, förbättrad vårdplanering och ett mer effektivt utnyttjande av vårdresurser. Trots dessa framsteg har implementeringen av ny teknik ofta varit beroende av enskilda kommuners initiativ och ekonomiska förmåga, med undantag för enskilda statsbidrag, vilket skapar ojämlikheter i tillgången till moderna omsorgslösningar.

För att säkerställa en jämlik vård av hög kvalitet bör finansieringen av välfärdsteknik flyttas från kommunal till nationell nivå. Ett statligt finansierat system skulle ge alla kommuner möjlighet att implementera och underhålla digitala lösningar. Dessutom skulle en nationell strategi göra det möjligt att koordinera och standardisera teknikanvändningen, vilket leder till bättre integration mellan olika system och en mer effektiv hantering av vårddata. Redan idag finns Kompetenscenter välfärdsteknik som stöttar kommunerna kring informationen om hur vi kan digitalisera vård- och omsorg men studier¹² påvisar också att Sverige har mer att hämta från välfärdsteknikens potential. Bland annat gällande integration av AI och IoT i omsorgen och inte minst en bredare integrering av robotik i vården.

Vi ser ett växande behov av digitalt inriktade kompetensutvecklingsinsatser. Det är avgörande att all vårdpersonal har den digitala mognad som krävs för att stödja äldre i deras digitala behov, samtidigt som det möjliggör en smidig integration av AI, IoT-teknik och robotisering i vården. Inte minst då vi befinner oss vid en generationsmässig vändpunkt, där äldre inom två decennier istället kommer att vara mer digitaliserade och kräva mer när det gäller att klara sitt eget liv och få information. Denna utmaning kräver samordnade lösningar, vilket vi anser lämpar sig bäst under ett nationellt ansvar.

Därför föreslår vi:

- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna garanterar digital vägledning och utbildning via biblioteken.
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att samla digitaliseringen av vård- och omsorg under ett nationellt ansvar och medfinansierar digitaliseringsprocessen.

¹¹ Internetstiftelsen (2021) De äldre i samhället riskerar att hamna utanför digitaliseringen. Hämtad den 1 april från: [Ju äldre, desto större risk för ett digitalt utanförskap | Svenskarna och internet](#)

¹² Jang, S.-J., & Kang, S.-W. (2024). Research on the Direction of ICT Utilization Based on Elderly Care Policy: A Case Study of Japan and Sweden. *Journal of Information Technology Applications and Management*, 31(6), 33–48.
<https://doi.org/10.21219/JITAM.2024.31.6.033>

Delaktighet och inflytande

När allt fler äldre lever längre, hälsosammare och ett energirika liv än föregående generationer kan äldre bli en ny tillgång för den ideella och politiska sektorn. Under 2024 uppgav 52 % att de hade arbetat ideellt åtminstone någon gång under det senaste året¹³. För åldersgruppen 65-74 och 75-84 motsvarar denna siffra 47 % respektive 48 %, samma grupp har i snitt fler antal ideellt arbetade timmar per månad än övriga åldersgrupper med undantag för 16-24 åringar. Det som är viktigt i det ideella engagemanget är att stärka förutsättningarna för fler att bli en del av den så kallade 'civilsamhällets kärntrupp' vilket författarna i rapporten *Många bidrar, få orkar bära: Ideellt arbete i Sverige 1992–2024* definierar som "de som har en lång erfarenhet av ideellt arbete och som arbetar minst 12 timmar per månad".

Vi menar på att civilsamhället måste bli bättre på att bjuda in och engagera äldre men att man också måste bygga upp arenor där äldre kan hitta en gemenskap genom pensionärsorganisationer, partier och sociala rörelser. Ett föregångsexempel är Umeå kommun som sedan 2021 drivit ett sådant koncept. Samtidigt ser vi också att man måste bli bättre på att arbeta med äldres engagemang för idrottsorganisationer och fritidsorganisationer då det är här den största andelen av ideellt engagemang tenderar att koncentreras. Här ser vi också möjligheten för kommunerna att bidra mer med hjälp till cirklar och utbildning i den digitala världen för äldre, där vi även kan introducera ungdomar som via sommarjobb erbjuder utbildning av äldre i den digitala världen.

En utmaning som vi ser framför oss som motverkar förutsättningarna för ett värdigt åldrande är frågan om ålderism. Många studier har gjorts på ämnet och det är ett faktum att äldre ofta ses som en belastning snarare än en tillgång i till exempel arbetslivet och konsekvenserna syns redan i 55+ kategorin. Likväl är det inte ovanligt att vi i olika sammanhang pratar om och infantiliserar äldre, det behöver inte ske på grund av någon särskild kognitiv förändring utan är idag en del av den sociokultur vi utvecklat. På hemmaplan behöver vi därför kartlägga problemet genom medarbetarundersökningar och uppdatera rekryteringsprocesser för att vi som offentliga aktörer ska ta första steget i att bekämpa denna diskriminering och ta tillvara på individernas faktiska kompetenser.

En viktig satsning som måste göras är på SFI och Komvux för att motsvara behoven på arbetsmarknaden. Äldres delaktighet och omsorg kräver språkkrav i vården och även om många kommuner idag ställer detta krav så är uppföljningen en annan. I SOU 2024:78 föreslogs bland annat att tillsätta en utredning som ser över hur vård- och omsorgselever i komvux kan ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket och det ser vi som en bra väg framåt. Dock finns det stora behov inom SFI som gång på gång utreds på nationell nivå, utan att man kommer till rätta med de strukturella problemen som bland annat består av underfinansiering och kvalitetsmässigt varierande utbildningar. I Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning från 2023 lyfter man att elever inte har likvärdiga möjligheter

¹³ Lundberg, E., Henrekson, E & von Essen, J. (2024). *Många bidrar, få orkar bära: Ideellt arbete i Sverige 1992–2024*. Arbetsrapportsserie nr 123. Marie Cederschiöld högskola, Stockholm, Februari 2025.

att lära sig grundläggande svenska, eftersom undervisningen skiftar i kvalitet¹⁴. Detta borde vara en oacceptabel lägstanivå och vi vill därför se ett förstatligande av SFI.

Därför föreslår vi:

- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna bygger seniortorg med syfte att skapa en arena för digital utbildning, engagemang, träning och information för ett mer aktivt och rikt seniorliv.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna tillhandahåller och/eller samordnar fysiska program med pensionärsföreningars utbud till äldre.
- Att de Socialdemokratiska arbetarekommunerna genomför medarbetarundersökningar för att kartlägga förekomsten av ålderism och utbilda chefer internt om ålderism inför rekryteringsprocesser.
- Att Socialdemokraterna nationellt arbetar för att förstatliga SFI och att komvux ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket.

¹⁴ Skolinspektionen (2023) Undervisning inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare - Att lära sig och utveckla ett funktionellt andraspråk. Undervisning inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare



Socialdemokraterna
Västmanland